

Professionele ruimte voor professionele identiteit van beginnende leraren

Han Leeferink

Radboud Docenten Academie

BSL-project

Onderzoekers: Harmen Schaap, Helma Oolbekkink en Han Leeferink
Projectcoördinatoren: Griet Coupé en Karin Derksen

Radboud Universiteit

“Zoals er 17 miljoen voetbalcoaches zijn in Nederland, zijn er ook 17 miljoen onderwijsexperts.”

Klaas van Veen

Bron: bildung scheurkalender 2016

De leraar als persoon en als professional

- Persoonlijke verhalen, voorbeelden van (minder) goede leraren, (on)prettige herinneringen...
- Veel beginnende leraren hebben duidelijke opvattingen over goed onderwijs en over wie ze willen zijn als professional
- Persoonlijke opvattingen en beelden zijn een sterke drijfveer voor het uitoefenen van het leraarsberoep
- Anderen hebben ook opvattingen over goed onderwijs en over de leraar als professional: overheid, onderwijsinspectie, schoolleiders, onderwijsontwikkelaars, collega-docenten, etc.

Professionele identiteit van leraren

- Professionele identiteitsontwikkeling is een proces van integratie van de persoonlijke en professionele kant van het leraarsberoep (Beijaard, 2009; Olsen, 2011)
- Ervaren conflicten tussen leraar als *persoon* en leraar als *professional*; professionele identiteitsspanningen (Pillen, 2013)
- Spanningen van beginnende leraren kunnen gepaard gaan met gevoelens van onzekerheid, frustratie en boosheid (Smagorinsky et al., 2003) en kunnen zelfs leiden tot uitval (Alsup, 2006)

Onderzoeksvraag

In hoeverre ervaren beginnende leraren professionele ruimte voor hun professionele identiteit?

- **Professionele identiteit:** het beeld dat beginnende leraren van zichzelf hebben als leraar als uitkomst van de interactie tussen de persoonlijke en professionele kant van het leraarsberoep (Rohaar, Beijaard, & Vink, 2012)
- **Professionele ruimte:** gepercipieerde ruimte om te handelen binnen de eigen lespraktijk en de school, en de mogelijkheid om de eigen professionele ontwikkeling te sturen (Hupe, 2009)

Onderzoeksaanpak

- BSL-onderzoek naar relaties tussen en ontwikkeling van *professionele identiteit*, *professionele ruimte* en *spanningen* van beginnende leraren (0-2 jaar ervaring)
- Beginnende leraren drie jaar monitoren
- Instrumenten: digitale logboeken (3 keer per jaar; dus: 9 logboeken per leraar) en een retrospectief interview met leraren aan het eind van het onderzoekstraject
- 1^e ronde (november 2015): 103 logboeken; 2^e ronde (maart 2016): 83 logboeken
- 50 logboeken uit de 1^e ronde geanalyseerd

Resultaten: professionele identiteit

Beginnende leraren omschrijven zichzelf als:

- Enthousiaste, betrokken en (heel) gemotiveerde leraren
- Leraren die duidelijk en consequent (willen) zijn in de klas
- Leraren die gericht (willen) zijn op (leren van) leerlingen
  - Zorg en veiligheid bieden, vertrouwensband creëren
  - Stimuleren van het leerproces van leerlingen

Resultaten: professionele identiteit

Enthousiaste, betrokken en (heel) gemotiveerde leraren

Ik zou mezelf omschrijven als een enthousiaste, gemotiveerde docent die open staat voor nieuwe vormen van onderwijs.

Duidelijk en consequent (willen) zijn in de klas

Ik zie mezelf als iemand die duidelijk aangeeft wat ik van de leerlingen verwacht. De leerlingen weten waar ik met ze naar toe wil werken en weten wat de grenzen zijn.

Resultaten: professionele identiteit

Zorg en veiligheid bieden, vertrouwensband creëren

Ik vind het belangrijk om een rustgevende factor te zijn binnen een klas, iemand die ze vertrouwen zodat ze werkelijk alles durven te vragen over de lesstof.

Leerproces van leerlingen willen stimuleren

Ik krijg steeds meer het gevoel dat ik een belangrijke spil ben in het leerproces van de leerlingen. Dit geeft mij een goed gevoel. Ik voel me er toe doen, ik merk dat ik iets kan betekenen voor leerlingen.

Resultaten: professionele ruimte

Krijgen en ervaren van professionele ruimte

- De meeste leraren *krijgen* professionele ruimte om zich professioneel te ontwikkelen: opleiding, cursus...
- De meeste leraren *krijgen* ruimte om hun onderwijs zelf in te richten
- Ongeveer de helft van de leraren *ervaart* weinig professionele ruimte door baanonzekerheid, werkdruk en ordeproblemen

Resultaten: professionele ruimte

Leraren krijgen ruimte om zich professioneel te ontwikkelen

Ik heb van de school de ruimte gekregen om de opleiding tot natuurkunde docent te volgen.

Leraren krijgen ruimte om hun onderwijs zelf in te richten

Ik vind dat ik heel vrij ben in wat ik mag ontwikkelen, het enige waar ik mij aan moet houden, is dat het niveau omhoog moet ten opzichte van vorig jaar.

Resultaten: professionele ruimte

Leraren ervaren relatief weinig professionele ruimte

Baanonzekerheid. [...] dat ik me regelmatig nog onzeker voel [...]. Dat komt ook omdat ik nog geen baanonzekerheid heb en de drang voel om mezelf te bewijzen.

Werkdruk. De laatste weken is het zo druk dat ook de weekenden af en toe gebruikt worden. Dit brengt spanning met zich mee.

Tijd. Ik weet dat ik de vrijheid heb om af te wijken van de lesstof in het boek en mijn eigen lesstof aan te reiken, maar ik doe dit niet zo vaak. [...] ik heb nauwelijks tijd om die ruimte ook te pakken en uitgebreid op zoek te gaan naar lesstof voor mijn lessen.

Resultaten: professionele ruimte

Grenzen stellen. Soms heb ik wel ordeproblemen omdat ik het moeilijk vind om mijn grenzen aan te geven. Als beginnend docent worstel ik soms met de kwestie dat je aardig gevonden wilt worden, maar tegelijkertijd goed les wil kunnen geven.

Ordeproblemen. Wat bij mij spanning geeft is dat er een klas qua orde niet soepel verloopt. Hierdoor kreeg ik in de les mijn planning niet rond en kon ik mijn creatieve werkvormen niet goed uitvoeren.

Conclusies

- Veel leraren **krijgen** professionele ruimte voor hun professionele ontwikkeling en het inrichten van hun onderwijs (didactiek) maar **ervaren** relatief weinig ruimte als gevolg van baanonzekerheid, werkdruk en beginnersproblematiek (o.a. klasmanagement)
- Als beginnende leraren professionele ruimte ervaren, lijkt dat vooral op **klasniveau** en veel minder op schoolniveau te worden ervaren
- Veel beginnende leraren kunnen (nog) niet de leraar zijn die ze graag willen zijn; dat leidt bij een aantal leraren tot spanningen (conflict tussen **persoonlijke** en **professionele** kant van het leraarsberoep)

Implicaties?

- Conflict tussen de **persoonlijke** en **professionele** kant van het leraarsberoep. Is dat erg? Wanneer wel en wanneer niet? Wat betekent dit voor de begeleiding van beginnende leraren? Wat betekent dit voor beginnende leraren zelf? (ruimte creëren?)
- In hoeverre kunnen beginnende leraren **leren van** dit type **conflicten**? Wat betekent dit voor de begeleiding van beginnende leraren?
- Moeten beginnende leraren meer dan nu betrokken worden bij de (ontwikkeling van de) school als organisatie? Wat betekent dit voor de begeleiding van beginnende leraren? Wat betekent dit voor beginnende leraren zelf? (ruimte creëren?)

Dank voor uw aandacht!

